

UDK 37

ISSN 2545 – 4439
ISSN 1857 - 923X

INTERNATIONAL JOURNAL

Institute of Knowledge Management

KNOWLEDGE

Scientific Papers
Vol. 20.6

LITERATURE, MUSIC AND ARTS
KNOWLEDGE IN PRACTICE

KIJ Vol. 20 No. 6 pp. 2525 - 2905 Skopje 2017

Goal Impact & Quality Factor 1.322 (2016) <http://globalimpactfactor.com/knowledge-international-journal/>

KNOWLEDGE

***KNOWLEDGE - INTERNATIONAL JOURNAL
SCIENTIFIC PAPERS***

VOL 20.6

***Promoted in Bansko, Republic of Bulgaria
15-17.12.2017***

INSTITUTE OF KNOWLEDGE MANAGEMENT
SKOPJE, MACEDONIA

KNOWLEDGE

International Journal Scientific papers Vol. 20.6

EDITORIAL BOARD

Vlado Kambovski PhD, Robert Dimitrovski PhD, Siniša Zarić PhD, Maria Kavdanska PhD, Venelin Terziev PhD, Mirjana Borota – Popovska PhD, Cezar Birzea PhD, Ljubomir Kekenovski PhD, Aleksandar Nikolovski PhD, Ivo Zupanovic, PhD, Savo Ashtalkoski PhD, Svetlana Trajković PhD, Zivota Radosavljević PhD, Lasta Spasovski PhD, Mersad Mujevic PhD, Milenko Dzeletovic PhD, Margarita Koleva PhD, Nonka Mateva PhD, Rositsa Chobanova PhD, Predrag Trajković PhD, Dzulijana Tomovska PhD, Nedzat Koraljić PhD, Nebojsa Pavlović PhD, Nikolina Ognenska PhD, Lisen Bashkurti PhD, Trajce Dojcinovski PhD, Jana Merdzanova PhD, Zoran Srzentić PhD, Nikolai Sashkov Cankov PhD, Marija Kostic PhD

Print: GRAFOPROM – Bitola

Editor: IKM – Skopje

For editor
Robert Dimitrovski, PhD

KNOWLEDGE

International Journal Scientific Papers Vol. 20.6

ISSN 1857-923X for e- version

ISSN 2545-4439 for printed version

SCIENTIFIC COMMITTEE

President: Academician Prof. Vlado Kambovski, PhD

Vice president: Prof. Robert Dimitrovski PhD, Institute of Knowledge Management - Skopje (Macedonia)

Members:

- Prof. Aleksandar Nikolovski PhD, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Aleksandar Korablev PhD, Dean, Faculty for economy and management, Saint Petersburg State Forest Technical University, Saint Petersburg (Russian Federation)
- Prof. Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Antoanela Hristova PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Anita Trajkovska PhD, Rochester University (USA)
- Prof. Anka Trajkovska-Petkoska PhD, UKLO, Faculty of technology and technical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Alisabri Sabani PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Ahmad Zakeri PhD, University of Wolver Hampton, (United Kingdom)
- Prof. Ana Dzumalieva PhD, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Branko Sotirov PhD, University of Rouse, Rouse (Bulgaria)
- Prof. Branko Boshkovic, PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Serbia)
- Prof. Branimir Kampl PhD, Institute SANO, Zagreb (Croatia)
- Prof. Baki Koleci PhD, University Hadzi Zeka, Peja (Kosovo)
- Prof. Branislav Simonovic PhD, Faculty of Law, Kragujevac (Serbia)
- Prof. Bistra Angelovska, Faculty of Medicine, University “Goce Delcev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Cezar Birzea, PhD, National School for Political and Administrative Studies, Bucharest (Romania)
- Prof. Cvetko Andreevski, Dean, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Drago Cvijanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Dusan Ristic, PhD Emeritus, College of professional studies in Management and Business Communication, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Dimitar Radev, PhD, Rector, University of Telecommunications and Post, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Daniela Todorova PhD, Rector of “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Dragan Kokovic PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Dragan Marinkovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Daniela Ivanova Popova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Dzulijana Tomovska, PhD, Dean, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Evgenia Penkova-Pantaleeva PhD, UNWE -Sofia (Bulgaria)
- Prof. Emilija Djikić Jovanović, PhD, High School of Arts and Technology, Leskovac (Serbia)
- Prof. Erzika Antic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof. Georgi Georgiev PhD, National Military University “Vasil Levski”, Veliko Trnovo (Bulgaria)

- Prof. Helmut Shramke PhD, former Head of the University of Vienna Reform Group (Austria)
- Prof. Hristina Georgieva Yancheva, PhD, Rector, Agricultural University, Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Hristo Beloev PhD, Bulgarian Academy of Science, Rector of the University of Rousse (Bulgaria)
- Prof. Izet Zeqiri, PhD, Academic, SEEU, Tetovo (Macedonia)
- Prof. Ivan Marchevski, PhD, Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Doc. Igor Stubelj, PhD, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof. Ivan Petkov PhD, Rector, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Isa Spahiu PhD, AAB University, Prishtina (Kosovo)
- Prof. Ivana Jelik PhD, University of Podgorica, Faculty of Law, Podgorica (Montenegro)
- Prof. Islam Hasani PhD, Kingston University (Bahrein)
- Prof. Jova Ateljevic PhD, Faculty of Economy, University of Banja Luka, (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Jove Kekenovski PhD, Faculty of Tourism, UKLO , Bitola (Macedonia)
- Prof. Jonko Kunchev PhD, University „Cernorizec Hrabar“ - Varna (Bulgaria)
- Prof. Jelena Stojanovic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof Karl Schopf, PhD, Akademie fur wissenschaftliche forschung und studium, Wien (Austria)
- Prof. Katerina Belichovska, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Krasimir Petkov, PhD, National Sports Academy “Vassil Levski”, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Kamal Al-Nakib PhD, College of Business Administration Department, Kingdom University (Bahrain)
- Prof. Lidija Tozi PhD, Faculty of Pharmacy, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Laste Spasovski PhD, Vocational and educational centre, Skopje (Macedonia)
- Prof. Lujza Grueva, PhD, Faculty of Medical Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Lisen Bashkurti PhD, Global Vice President of Sun Moon University (Albania)
- Prof. Lence Mircevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Ljubomir Kekenovski PhD, Faculty of Economisc, UKIM, Skope (Macedonia)
- Prof. Ljupce Kocovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Marusya Lyubcheva PhD, University “Prof. Asen Zlatarov”, Member of the European Parliament, Burgas (Bulgaria)
- Prof. Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Maja Lubenova Cholakova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Mirjana Borota-Popovska, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Mihail Garevski, PhD, Institute of Earthquake Engineering and Engineering Seismology, Skopje (Macedonia)
- Prof. Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Mitko Kotovchevski, PhD, Faculty of Philosophy, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Milan Radosavljevic PhD, Dean, Faculty of strategic and operational management, Union University, Belgrade (Serbia)

- Prof. Marija Topuzovska-Latkovikj, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Marija Knezevic PhD, Academic, Banja Luka, (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Margarita Koleva, PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Margarita Bogdanova PhD, D.A.Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Prof. Mahmut Chelik PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Marija Mandaric PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Mustafa Kacar PhD, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Marina Simin PhD, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Mitre Stojanovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Miodrag Smelcerovic PhD, High Technological and Artistic Vocational School, Leskovac (Serbia)
- Prof. Nenad Taneski PhD, Military Academy “Mihailo Apostolski”, Skopje (Macedonia)
- Prof. Nevenka Tatkovic PhD, Juraj Dobrila University of Pula, Pula (Croatia)
- Prof. Natalija Kirejenko PhD, Faculty For economic and Business, Institute of Entrepreneurial Activity, Minsk (Belarus)
- Prof. Nikolay Georgiev PhD, “Todor Kableshev” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Nikolina Ognenska PhD, Faculty of Music, SEU - Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Nedzat Korajlic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Nishad M. Navaz PhD, Kingdom University (India)
- Prof. Oliver Iliev PhD, Faculty of Communication and IT, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Oliver Dimitrijevic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof. Paul Sergius Koku, PhD, Florida State University, Florida (USA)
- Prof. Primoz Dolenc, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof. Predrag Trajkovic PhD, JMPNT, Vranje (Serbia)
- Prof. Petar Kolev PhD, “Todor Kableshev” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Pere Tumbas PhD, Faculty of Economics, University of Novi Sad, Subotica (Serbia)
- Prof. Rade Ratkovic PhD, Faculty of Business and Tourism, Budva (Montenegro)
- Prof. Rositsa Chobanova PhD, University of Telecommunications and Posts, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
- Prof. Rumen Stefanov PhD, Dean, Faculty of public health, Medical University of Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade, Belgrade (Serbia)
- Prof. Sasho Korunoski, Rector, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Sashko Plachkov PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Sofronija Miladinoski, PhD, University Hadzi Zeka, Peja (Kosovo)
- Prof. Sreten Miladinoski, PhD, Dean, Faculty of Law, MIT University (Skopje)
- Prof. Snezhana Lazarevic, PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Serbia)
- Prof. Stojan Ivanov Ivanov PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Svetlana Trajkovic PhD, High School of applied professional studies, Vranje

(Serbia)

Prof. Snezana Stoilova, PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)

- Prof. Stojna Ristevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Suzana Pavlovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Saad Motahhir PhD, High School of Technology, Fez (Morocco)
- Prof. Sandra Zivanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Trayan Popkochev PhD, Dean, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Todor Krystevich, Vice Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Doc. Tatyana Sobolieva PhD, State Higher Education Establishment Vadiym Getman Kiyev National Economic University, Kiyev (Ukraine)
- Prof. Tzako Pantaleev PhD, NBUniversity, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Tosko Krstev PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Tihomir Domazet PhD, President of the Croatian Institute for Finance and Accounting, Zagreb (Croatia)
- Prof. Venelin Terziev PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
- Prof. Violeta Dimova PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Volodymyr Denysyuk, PhD, Dobrov Center for Scientific and Technological Potential and History studies at the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
- Prof. Valentina Staneva PhD, “Todor Kableshev” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Vladimir Tomošević, PhD dekan, Fakultet za inženjerski menadžment, Univezitet Union "Nikola Tesla", Beograd, (Srbija)
- Prof. Vladimir Lazarov PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Vasil Zecev PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Venus Del Rosario PhD, Arab Open University (Philippines)
- Prof. Yuri Doroshenko PhD, Dean, Faculty of Economics and Management, Belgorod (Russian Federation)
- Prof. Zlatko Pejkov, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Zivota Radosavljevik PhD, Dean, Faculty FORCUP, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Zoja Katru PhD, Prorector, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Zorka Jugovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)

ORGANIZING COMMITTEE

- Robert Dimitrovski PhD, Faculty of Management, MIT University, Skopje (Macedonia)
- Venelin Terziev PhD, University of Rousse (Bulgaria)
- Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade (Serbia)
- Snežana Milićević PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Evdokia Petkova, South West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Marios Miltiadou, PhD, Aristotle University of Thessaloniki (Greece)
- Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Branko Boskovic PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Bulgaria)
- Ana Dzumalieva PhD, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Georgi Georgiev PhD, National Military University “Vasil Levski”, Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Isa Spahiu PhD, International Balkan University (Macedonia)
- Hatidza Berisha, Military Academy, University of Defense, Belgrade (Serbia)
- Violeta Dimova, PhD, University “Goce Delcev”, Stip (Macedonia)
- Mirjana Borota – Popovska, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Izet Zeqiri, PhD, South East European University, Tetovo (Skopje)
- Ekaterina Arabska, PhD, Vasil Levski National Military University, Veliko Tarnovo (Bulgaria)
- Nebojsa Cvetanovski, PhD, MIT University, Skopje (Macedonia)
- Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
- Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)

Contents

“DOKTOR AMCANIN YANINDA”THE STORY BY AVNI ABDULLAH TELLS THE IMPORTANCE AND TEACHINGS OF THE GRANDMATHER IN THE FAMILY.....	2541
Mahmut Celik.....	2541
Alirami Ibraimi.....	2541
Imer Yusufi	2541
A CONTRASTIVE ANALYSIS OF ADJECTIVES IN ENGLISH AND ALBANIAN	2547
Suzana Ejupi.....	2547
Lindita Skenderi	2547
STRUCTURE REORGANIZATION. IS HOLACRATIC STRUCTURE THE ANSWER?	2551
Biljana Ciglovska	2551
Armir Ziba.....	2551
ABORTION- A RIGHT TO DECIDE OR „ A RIGHT,, TO MURDER	2557
Panche Kjosev	2557
ACTION RESEARCH.....	2563
Rezarta Merko	2563
Reis Kerim.....	2563
ACTIVATING OF THE PERCEPTIVE PROCESS IN INTRODUCING THE NEW MUSICAL WORK THROUGH A PRELIMINARY PROGRAMME	2567
Diana Georgieva Katsarova.....	2567
ACTUAL ASPECTS OF STUDYING LONELINESS AND THE PROBLEMS OF ELDERLY ..	2575
Natalia Alexandrova.....	2575
ANALYSIS OF ERRORS MADE BY INTERMEDIATE EFL STUDENTS IN THE USE OF PAST SIMPLE AND PRESENT PERFECT.....	2581
Safet Neziri.....	2581
ANTHROPOLOGICAL ASPECTS OF THE REVIVAL OF THE ORTHODOX CHRISTIANITY MISSION IN CHINA.....	2587
Sandra Knežević.....	2587
ARTIFICIAL INTELLIGENCE VERSUS HUMAN INTELLIGENCE	2593
Lirinda Vako Abedini.....	2593
Rezarta Zhaku Hani.....	2593
BUILDING PUPILS’ MOTIVATION IN THE INITIAL YEARS OF STUDYING THE MUSICAL INSTRUMENT GUITAR	2597
Anastas Mihaylov.....	2597
BULGARIAN MUSICOLOGY FOR CHILDREN’S MUSICALS, REALIZED IN THE SECOND HALF OF THE 20 TH AND THE BEGINNING OF THE 21 ST CENTURY	2601
Krassimira Tsutsumanova	2601
CELEBRATION OF HIDRELLEZ AMONG THE TURKISH PEOPLE IN SOUTH-WEST MACEDONIA	2607
Aktan Ago	2607
THE PSYCHOLOGICAL STUDY OF MARGARET MITCHELL'S NOVEL "GONE WITH THE WIND"	2611
Lirije Ameti.....	2611
THE ROLE OF VISUAL CULTURE FOR THE DRAWING OF VALUES IN THE MEANING FRAME OF EDUCATION IN ARTS AND CULTURE IN LIFE.....	2615
Ivanka Iankova	2615
Evgeni Velev.....	2615
Merian Veleva.....	2615
SOCIETY IMPOSED CHARACTERISTICS OF THE NATIONAL IDENTITY (THE "SKOPJE 2014" PROJECT IN THE PRINT MEDIA).....	2621
Bijlana Rajčinova-Nikolova	2621
COMPARATIVE ANALYSIS AND PREDICTORS OF ASSERTIVE BEHAVIOR IN BULGARIAN, GREEK, MACEDONIAN, TURKISH AND SERBIAN.....	2629

Plamen Angelov Tzokov	2629
COMPARATIVE ANALYSIS OF SYNONIMS OF LEGAL REGISTER BOTH IN ENGLISH AND SERBIAN LANGUAGE.....	2635
Maida Bećirović Alić	2635
Fahreta Fijuljanin	2635
CONCEPTUAL HIGHLIGHTS IN THE CULTURAL MANAGEMENT OF THE INTERNATIONAL FESTIVAL “SPIRITUALITY WITHOUT BORDERS”	2641
Evgeny Kadiyski	2641
Zlatka Taneva.....	2641
Rozalia Aleksandrova.....	2641
Margarita Dimitrova.....	2641
ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE - SCIENTIFIC PAPERS PUBLISHED IN SCIENTIFIC JOURNALS IN REPUBLIC OF SERBIA.....	2647
Miljan Miljkovic	2647
EQUIVALENTS OF THE TURKISH SUFFIXES IN THE MACEDONIAN LANGUAGE	2651
Marija Leontik.....	2651
FALL OF THE BERLIN WALL	2655
Gorancho Jakimov.....	2655
HUMANISTIC VISIONS OF SELIMOVIĆ'S HERO AHMET ŠABO IN THE NOVEL <i>TVRĐAVA (FORTRESS)</i>	2659
Kemal Džemić.....	2659
Ahmet Bihorac	2659
KRAHASIMI I SHKALLËVE TATIMORE NË MES TË REPUBLIKËS SË KOSOVËS ME VENDET E BALLKANIT PËRENDIMOR.....	2665
Vehbi Imeri	2665
LEARNING AND TEACHING EFL IN SECONDARY SCHOOLS IN TETOVO, MACEDONIA: THE STUDENTS' PERSPECTIVE	2673
Blerta Demiri.....	2673
Igballe Miftari	2673
Arta Bekteshi.....	2673
LEXICON THEORY AND SPEECH SYNTHESIS	2679
Valbon Ademi	2679
Lindita Ademi	2679
MAINTENANCE INSTALLATION AND SUCCESSFUL USE OF A MOODLE VERSION IN e-LEARNING	2685
Basri Ahmedi.....	2685
Faton Mehmedi	2685
Xhevdet Thaqi.....	2685
Selami Klaiqi.....	2685
MAURICE RAVEL AND HIS NIGHT GASPAR PIANO CYCLE.....	2689
Juliana Mircheva	2689
Antonia Mircheva.....	2689
MENAXHIMI I KULTURËS ORGANIZATIVE NË NDËRMARRJE DHE RRETHINË	2695
Gent Begolli	2695
METHODOLOGY TRAINING OF NON-SWIMMERS ON A SPORTS RECREATIONAL CAMP	2699
Bojan Ugrinić	2699
Aleksandar Ivanovski.....	2699
MUSIC PERCEPTION AND PERCEPTION OF MUSIC FORM	2703
Teuta Alimi Selmani	2703
MUSICAL FOLKLORE IN THE DOBRUDZHA FESTIVE AND RITUAL SYSTEM - PRESENCE IN SCIENTIFIC RESEARCH DISCUSSION.....	2709
Galya Petrova – Kirkova	2709

NOVEL AND SHORT STORY IN MACEDONIAN TURKISH LITERATURE	2715
Seyhan Murtezan İbrahimi	2715
Gyülasfiye Melani	2715
ON THE TRANSLATION OF THE MEDICINE AGAINST MIGRAINE IN THE NOVEL "FALCO" BY ARTURO PEREZ-REVERTE	2721
Veselka Nenkova	2721
Nezabravka Nenkova	2721
PEACEFUL COEXISTENCE WITH OTHERS IN ISLAM	2727
Abdulxhemil Nesimi	2727
POETRY TEACHING IN TURKISH EDUCATION	2733
Mustafa Said KIYMAZ	2733
PROBLEM OF REALISTIC ESTIMATION AND ECTS AWARD FOR ART SUBJECTS IN THE CURRICULUM OF STUDY PROGRAMS IN THE FIELD OF PERFORMING ARTS	2739
Aleksandra Trajkovic	2739
PRONUNCIATION OF ə(я) AND eIN CONTEMPORARY LANGUAGE NORMS	2743
Dimitriya Zhelyazkova	2743
REALIZATION OF THE SPEECH ACT OF REQUESTING BY EFL LEARNERS AT DIFFERENT PROFICIENCY LEVELS	2747
Nina Daskalovska	2747
Biljana Ivanovska	2747
Marija Kusevska	2747
RELIGIOUS EDUCATION – RELIGIOUS MORAL	2755
Nikolche Gjorgjev	2755
Emilija Petrova Gjorgjeva	2755
RËNDËSIA E DIJËS DHE PËRVOJËS NË VENDIM-MARRJE	2761
Muhamet Halili	2761
Fejzula Beka	2761
ROBERT LOWELL: A PICTURE WITH A DEMOTIC TOUCH	2769
Lidija Davidovska	2769
ROMAN AS A TEACHING CONTENT	2775
Ahmed Bihorac	2775
Kemal Džemić	2775
SABRİ CEMİL'S LIFE, WORKS AND HIS PLACE AND SIGNIFICANCE IN TURKISH LITERATURE	2781
Gyülasfiye Melani	2781
Seyhan Murtezan İbrahimi	2781
SUPPLEMENTAL INSTRUCTION - THE FIRST STEP IN IMPROVING THE LANGUAGE COMPETENCE OF STUDENTS AT THE FACULTY OF PHILOLOGY - FUTURE TEACHERS OF MACEDONIAN, ENGLISH AND GERMAN LANGUAGE	2787
Violeta Dimova	2787
Nina Daskalovska	2787
Dragana Kuzmanovska	2787
Biljana Ivanova	2787
TEACHING GRAMMAR IN THE GERMAN LANGUAGE ON EXAMPLE OF NOMINAL FLECTION	2793
Arben Djemaili	2793
Alida Emini	2793
THE (NON)EXISTENCE OF INTERNET ADDICTION	2799
Slađana Živković	2799
THE ASPECT OF GEOGRAPHY IN F. SCOTT FITZGERALD'S 'THE GREAT GATSBY'	2805
Fatbardha Doko	2805
THE COURSE OF GRAMMAR AND SPELLING IN FIRST GRADE OF ELEMENTARY SCHOOL IN SERBIA	2811

Snežana Perišić.....	2811
THE LIFE AND WORK OF AVNİ ENGÜLLÜ.....	2817
Imer Yusufi.....	2817
Alirami Ibraimi.....	2817
Fatime Liman.....	2817
THE MULTI SPORT CLUB "SKËNDERBEU" KORÇË, (ALBANIA); ACHIEVEMENTS AND PROBLEMS.....	2823
Ana Burda.....	2823
THE POLITICS OF POWER AND SOCIAL VITALITY OF TERRORISM: NOTIONAL DETERMINATION, CONTEMPORARY SITUATIONS, PROPHYLAXIS AND PERSPECTIVES.....	2827
Vesna Pavlovic.....	2827
Zlatko Popovski.....	2827
THE READING HABITS OF UNIVERSITY STUDENTS IN MACEDONIA.....	2835
Lindita Skenderi.....	2835
Suzana Ejupi.....	2835
THE STANDARDIZATION OF ALBANIAN LANGUAGE THROUGH SCHOOL TEXTBOOKS.....	2841
Rrezarta Draçini.....	2841
THE SUCCESS OF PERSONAL SALE.....	2849
Arben Tërstena.....	2849
THE SYMBOLISM OF CAVES AS A BORDER BETWEEN WORLDS IN THE CONCEPTIONS OF ANCIENT SOCIETIES.....	2859
Anton Genov.....	2859
THEORIES OF FOREIGN LANGUAGE LEARNING AND/ OR ACQUISITION.....	2865
Vesna Koceva.....	2865
TO THE PROBLEM OF VOCAL TRAINING OF THE FOLK SINGERS.....	2873
Milana Vlahova - Ilkova.....	2873
TURKISH WORDS AND THEIR PRESENCE IN THE DAILY SPEAKING IN THE POPULATION OF SOUTHEASTERN MACEDONIA.....	2879
Ivana Koteva.....	2879
Violeta Dimova.....	2879
Mahmut Celik.....	2879
TURKISH MOTHER LANGUAGE IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA.....	2883
Osman Emin.....	2883
WORD FORMATION IN ENGLISH: EXTENSION, NARROWING, BIFURCATION AND BACKFORMATION.....	2893
Sanel Hadžiahmetović Jurida.....	2893
WRITERS ARE MASTERS OF THE WORD.....	2899
Zarije Nuredini.....	2899
МУЗИКАЛНИЯТ СВЯТ НА БЪЛГАРИНА И НЕГОВОТО ЛЕКСИКАЛНО ОТРАЖЕНИЕ В БЪЛГАРСКИТЕ ДИАЛЕКТИ.....	2903
Марияна Витанова.....	2903

RELIGIOUS EDUCATION – RELIGIOUS MORAL

Nikolche Gjorgjev

Professor – specialist for methodical teaching in religious education emipg1@gmail.com

Emilija Petrova Gjorgjeva

Faculty of Educational Sciences – Goce Delcev University in Stip emilija.petrova@ugd.edu.mk

Abstract: Nowadays, it is absolutely necessary to talk publicly and extensively about the need and the importance of correctly educating the children, because these are times when our youth has found itself in a dead-end, under the pornographic stamp and the destructive movies filled with violence, and has started to lose the right path and follows the path toward disaster. The religious education is in an educational crisis. All of the glorious temples, the unmeasurable wealth of the priests, the religious services and the numerous parishes, monasteries, religious schools and other institutions, and also the large publishing leave an impression that the church is unable to expand its mission in a way of educating not only the lost generations, but also to systematically teach the future generations as well and to consequently stop the secularization process of the church and to educate not only religious people, but also active worshippers. It has never been harder to penetrate into the mentality and the character of a mature person or a child and to gain its trust. The children are taught as fanatics since birth. The school create a vicious and stern professional. The child's best friend is the computer. Children spent most of their time in front of the TV watching contents that ruin its fragile psychophysical being. Therefore to help the concerning moral and spiritual crisis which entails the question of the realization of the religious education in the modern school, we will try to work on several questions related to the realization of the religious education in the modern school. This is a modest contribution toward the explanation of this important problem and also toward the introduction of the religious education in the modern school.

Keywords:religious education

РЕЛИГИСКО ВОСПИТАНИЕ- ВЕРСКА ПОУКА

Николче Ѓорѓев

Протојереј ставрофор emipg1@gmail.com

Емилија Петрова Ѓорѓева

Факултет за образовни науки – Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип emilija.petrova@ugd.edu.mk

Резиме:Ако некогаш имало потреба јавно и поопширно да се зборува за потребата и значењето на правилно воспитување на децата, тогаш тоа е денес, кога нашата младина се најде во ќорсокак, под влијание на порнографскиот печат и деструктивните филмови полни со насилства и започнала да залутува од вистинскиот пат и да оди во пропаст. Верското образование е во воспитна криза. Се создава впечаток дека со сите свои велелепни храмови, непроценливо свештено богатство, богослуженијата, со големиот број на парохии, епархии, манастири, црковни училишта и други институции, во последно време и богата издавачка дејност, со големиот број на образовани клираци, Црквата не е во состојба да ја шири својата мисија на начин со кој би се едуцирале не само испуштените генерации, туку на систематски начин да се верски образуваат и идните генерации, а со тоа да се запре процесот на секуларизација на Црквата и да се образуваат црковни личности, а не само религиозни луѓе. Никогаш како досега не било толку тешко да се навлезе во менталетот и карактерот на еден зрел човек или дете и да се придобие неговата доверба. Уште од раѓањето детето се воспитува како фанатичен потребител. Училиштето од него создава суров и груб професионалист. Најдобар пријател му е компјутерот. Најголем дел од времето го поминува пред телевизорот и гледа содржини кој му го разрушуваат неговото крeвко психофизичко битие. Затоа во прилог на аларматно тешката морална и духовна криза што го наметнува прашањето за остварување на верското воспитание во современото училиште ќе се обидеме да разработиме дел од прашањата кои ќе бидат изложени. Ова е скроман придонес кон расветлувањето на оваа многу значајна проблематика и прилог кон воведувањето на верското воспитание во современото училиште.

Клучни зборови:религиско воспитание

1. ВОВЕД

Уште на почетокот би нагласил дека самиот поим верска поука ја ограничува желбата и надежта за воведување на верско воспитание во воспитно-образовните институции. Бидејќи како што и беше

кажано дека верската поука надвор од училиштата има значење на замена за веронаука бидејќи со таков закон „е дозволена наставата на елементарни верски учења (катехизис)“, што значи овде не станува збор за потполно изведување на настава во сите сфери на воспитно образовниот процес, туку како информативно.

Верската поука денес во современи услови на живеење е оправдана и препорачлива за следење но само за испуштените генерации кои досега не следеле наставата по веронаука, а за нив образованието веќе е завршено. Според досегашните закони за правната положба на верските заедници произлегува дека верската поука е вид верска работа која се состои од основно поучување на децата и младинците, меѓутоа мора да се признае дека и покрај тоа што тие учат за верата, тие учат и за моралот и за верското гледање на светот и практичниот живот во верата. За разлика од верската настава, верската поука подразбира воведување на учениците во почетните принципи на религијата, па затоа и неможе да се говори за некаков Програмски материјал со кој би се образувале црковни личности туку создавање на религиозни луѓе, што не ја задоволува целта што ја има поставено современото училиште. Верската поука досега кај нас ја изведуваа свештениците, а последните години и дипломирани теолози (вероучители), за што се оспособени и учениците кои завршиле средно богословско училиште. Од досегашните искуства на изведување на верска поука можеме да бидеме делумно задоволни, во смисла на тоа што нашите деца се само елементарно упатуваат во основите на верата, а согледана е потребата и од страна на вероучителите и од страна на посетителите на верската поука дека со таа настава е задоволен само мал дел на желбата за религиозно воспитание.

2. ИЗБОРЕН ПРЕДМЕТ

2.1 ВЕРОНАУКА

Постојат повеќе алтернативи за воведувањето на веронауката во образовниот систем на Р. Македонија. Една од можностите е и вероучението да биде избран предмет. Кога станува збор за изборна настава ќе напоменеме дека, учениците прават слободен избор од понудени предмети, но потоа стануваат обврзани до крајот на предвидениот период за реализација на програмата и оценките од нив влегуваат во општиот успех на учениците. Со изборните предмети на учениците им се дава можност да ги прошируваат и да ги продлабочуваат знаењата и да ги развиваат своите индивидуални способности по одделни наставни предмети.

Доколку религиозното воспитание биде избран предмет, а овде би сигурно биле понудени и Етиката, Граѓанското образование и слично, сметам дека е апсурдно да ученикот избира помеѓу нив, ако се има во предвид кои се придобивките од религиозното воспитание воопшто нема потреба да се полимизира околу веронауката како избран предмет. Доколку и биде воведен како избран предмет сметам дека сите оние кои што се крстени во православната вера би требало задолжително да ја посетуваат оваа настава, слично и на другите задолжителни предмети, бидејќи со крштевањето се прифаќа и вероучението како дел од воспитно образовниот процес на детето.

2.2 ЕТИКА

За излез од моралната криза во која заедно со целиот свет сме навлезени се нудат решенија за воведување на разни предмети во воспитно-образовниот систем меѓу кои и етиката.

„Затоа и нам ни е потребна етика и учење Етика. За да се осознаеме, закрепнеме, за да ги покренеме своите сили – за да направиме нешто добро за нас, за нашите блиски и за нашите деца. Целите на моралот се секогаш многу блиски со сопствениот живот на човекот.“¹⁴⁶ Акцијата за воведување етичко образование кај нас е секако израз и на загриженост за состојбите на морален план, зашто сме доведени до тешка ситуација. Всушност етичкото образование би претставувало и морално воспитување на таа возраст, како претпоставка за развиен етички живот на идните возрасни и зрели единки, во една здрава етичка средина и со систем на вредности на едно зрело општество.

Содржините кои се нудат и со кои би се занимавало етичкото образование во средните училишта, се предложени тематски области: Што е тоа морал и етика; Вредностите во животот; Позивитетот на животната етика; Етичката доктрина на современиот свет; Моралната свест и совеста; Животот и етиката; Слободата на личноста; Најзначајните етички вредности; Одговорноста и должноста; Здравствена етика; Социјална етика; Економска етика; Работна (трудова) етика; Семејна етика, Политичка етика; Етичко сметање.

Од понудените теми може да се види дека тие се содржани и во религиозното воспитание.

Историјата на воведувањето на предметот Етика во средното образование во Република Македонија започнува со кампањата во сето наше образование да се воведат Етика. Темков укажува дека тоа што никаде не се учи Етика значи наше заостанување во една специфична и важна димензија на

---

¹⁴⁶Темков Кирил, Етика, Скопје, стр.27

општочовечката едукација. Етичките познанија се база на човечките односи и на граѓанскиот свет, најзначаен елемент во градењето на одговорноста кон животот и развојот и најмодерниот тренд на светските духовни тенденции. Во тој контекст, Темков изразува жалење што кај нас „етичките вредности не се составен дел ни на воспитувањето ни на идеализирањето на својот однос кон светот. Однесувањето е резултат на навиките, а не на еден смислен однос и на испитувачка и себеиспитувачка релација кон својот и кон универзалниот вредносен систем и практика“.

Во сите заложби за воведување на Етиката како наставен предмет во образовниот процес може да се каже дека е позитивен чекор кон вистинско образование но сепак сметаме дека моралното воспитание е опфатено со верското образование и воспитание и како посебен наставен предмет би можел да биде доколку не се дозволи воведување на верско образование.

2. ВЕРОНАУКАТА – ФАКУЛТАТИВЕН ПРЕДМЕТ

Факултативната настава е онаа во која учениците ги обработуваат необврзните наставни предмети, предмети за кои се определени по слободен избор. И оценката од тие предмети не влијае во општиот успех.

Факултативната настава е застапена за задоволување на интересот на учениците за изучување на влашки, ромски или друг јазик на националностите, рачна работа, ликовно образование, музичко образование, спорт и сообраќајно воспитание.

Чувството кај родителите и кај децата за ваквата потребност е искажана како сосема природно, а се очекува тоа да стане нормално и законско дозволено.

Веронауката во училиштата се замислува и како факултативен предмет кој нема да се оценува, но кој ќе биде застапен во сите одделенија почнувајќи од прво па се до четврта година гимназија. Инаку, според некои планови овој предмет ќе треба да биде застапен од 1 до 2 часа неделно, или пак 4 до 8 часа месечно.¹⁴⁷

Во секој случај воведување на веронауката во основните и средните училишта, во почетокот, со сите свои предизвици би бил алтернативен предмет, што значи наставата би ја посетувале само оние, кои сакаат и тоа во редовниот термин за настава кога се изведуваат часовите и по другите предмети.¹⁴⁸

Веронауката (религиското воспитание) како факултативен предмет во училиштата би бил духовен пресврт во образовниот систем во македонската држава.

3. ВЕРОНАУКАТА - ЗАДОЛЖИТЕЛЕН ПРЕДМЕТ

Веќе рековме дека структурата на Воспитно – образовната дејност според Програмските основи ја сочинуваат: наставата по задолжителни, изборни, и факултативни предмети; дополнителна и додатна настава, воннаставни ученички активности, грижа за здравјето на учениците, соработка со локалната средина, следење, оценување и унапредување на образовната и воспитната работа, планирање на образовната и воспитна работа на основното училиште и педагошко усоврашување на наставниот кадар.

Народите кои со разни идеологии не ја помрачувале визијата и памтењето, знаеле до денешен ден да го зачуваат светиот однос кон веронауката како нешто за кое нема место за никаква полемика.

Со повеќегодишното напорно нагласување на значењето и важноста на верската настава во редовното училиште во Македонија, доколку на крајот биде и реализирана нашата Црква ќе ја прими со нескриена радост и восхит, а со тоа ќе се помина преку прагот на пазарење и премерување: дали треба, или не треба, дали сакаме или несакаме?; разни безкорисни и бескрајни мудрувања, како и што ако...? Дефинитивно потребно е да се свртиме кон едно, а тоа е: како и на кој начин и покрај сите лични искуства и искуствата на другите, на најдобар начин, а со самото тоа и на најкорисен, да му се претстави овој предмет на воспитаникот. Од начинот како тоа ќе го прифати ученикот и како ќе го разбере и на кој начин ќе го спроведе во живот, бидејќи верската настава сака да им помогне на другите воспитни предмети, кои се застапени во училиштето, додавајќи живост во нив и посочувајќи на нивната суштина и на тој начин сакајќи ги облагороди. Многу поблиско и појасно објаснување на секое дете ќе му биде пред прашањето: што значи борбата за вистина, за правда, за слобода, за убавина, за проширување на духовниот поглед и начело на животот ако се запознае со евангелските принципи. Ако благовремено дознае за жртвата и невината крв на илјадници и илјадници маченици во христијанската историја. Несебичното жртвување за друг како што било во минатото и кои не се разликувале на на црквени, политички, општествени. Како да се зборува за писменоста и литературата, а вечно да се прикриваат нејзините темели на кои таа како духовна градба почива. Зарем би можел некој да биде добар архитект, а да не се впушта во важноста не само на темелот на некоја градба, туку и на почвата на која таа ќе се гради? Потребно ли е да се спомене

---

¹⁴⁷Годишен зборник на Богословскиот факултет „Св. Климент Охридски“, Скопје, 1998, бр. 1, стр.

¹⁴⁸Годишен зборник на Богословскиот факултет „Св. Климент Охридски“, Скопје, 1998, бр. 4, стр.

нашиот однос кон уметноста, ако не ја знаеме нејзината изворност како се раѓала, распламтувала и донесулава такви плодови кои дури и денес не знаеме да ги копираме. Да се зборува за култура без култ, значи да се занимаваш со јалова култура. И така од пример во пример, од факт до факт до недоглед. Ете тоа се само неколку први и најважни причини не за само оправданоста за воведување на верска настава во редовното образование, туку да се посочи и на алармантно време за нејзино повикување.

Верско образование ја поттикнува толеранцијата дијалогската комуникација, со еден збор културата.

Ние не ја оспоруваме онаа традиција и оној идеал на образование кои се потпираат – како и се друго што припаѓа на европскиот дух – на столбот: христијанство. На таа традиција и го должиме уверувањето дека чувствата и знаењето се нераскинливо поврзани и дека образованието во суштина е обликување – стекнување и негување на божанскиот лик во нас. Терминот „личност“ не е со ова во врска само јазично. Тоа што го подразбираме под поимот личност е мисловното достигнување на Кападокиските оци на христијанската црква на Исток во 4 век. Со христијанскиот поим за личност на сцена настапуваат и новите идеи за слобода и одговорност, достоинство и природно право. Не само поради некој долг кон спомнатото религиозно исходиште туку и суштински, личноста тешко може да се конституира без вера, во поширока смисла на тој збор. Дали тогаш и идеалот за образование е замислив без вера?

Од правно гледиште, неприфаќањето да веронауката се воведи во училиштата како задолжителен предмет е најнапред неспремноста да се почитуваат човечките права. Освен што е духовно историски и културно-образовна потреба- веронауката е право и тоа комплексно право:

Право на образование подразбира и стекнување знаења за верата и религијата.

Без познавање на верата и религијата неразбирливи ни се многу проблеми на разни научни дисциплини и училишни предмети: философија, психологија, историја, книжевност, ликовните и музичките уметности, социологија, право... Тоа е толку очигледно што не е ни потребно да се даваат примери. Овде станува збор за верата и религијата како предмет на знаење, наука, теорија, што од една страна значи дека фактите на тоа знаење мораат да бидат присутни во програмите на сите наставни предмети каде што им е местото, и тоа не може да биде замена за веронауката.

Правото слободно да се избере погледот на светот исто така говори во прилог на верското образование. Строго зборувајќи, во нашите училишта таквото право е ограничено: од имињата на училиштата преку училишните ентериери до учебниците – сето ова сеуште е под силно влиание на идеологизацијата и идолатријата. Сето тоа е склоно кон слободата на изборот на погледот на свет, имено сето тоа се сведува на можноста да слободно и самостојно да ја конституираме својата личност. За нас кои сме со православна христијанска традиција верата е лична (личносно) искуство на живиот Бог, таа е на јинтимен дел на душевниот живот и духовна целокупност на личноста, верата битно учествува во формирање на свеста (моралната свест), во буђење на духовната самостојност и во освојување на слободата за самостојно одлучување. Веронауката не треба да служи само за тоа, туку таа треба да излегува од традицијата, и затоа не може да биде работа на неутрално информирање, имот на лексиконското знаење. Таа значи нем може да биде надоместена со историја на религиите, не само заради тоа што ние не треба да поеднакво и на ист начин да учиме ламаизмот или тотемизмот, како и за христијанството, туку и поради еден начелен проблем кога е во прашање историското и компаративното изучување на религиите: за да ги запознаеме религиите мораме да имаме некаков поим за религиите; бидејќи не постои некаков општ поим за религиите, а уште помалку некоја општа религија – ние можеме да имаме искуство за религиите единствено во некоја вера и конкретна вероисповед, единствено од сопствената вера можеме да ги согледаме другите вери, а не со некое наводно неутрален поглед надвор од сите религии.

Право на вероисповедување мора да биде фактичко право, а не уставна прокламација. Верата не е само културно-историски факт и наследено добро туку и лична потреба и право кое тогаш државата мора да го гарантира. Гаранција на правото на вероисповедувањето пред се значи отворена можност да се биде верник. (Секако, и можност да се биде неверник). Оваа можност да се биде верник училиштето не смее да го редуцира или гуши, туку мора да ја штити. Социјалниот контекст предолго бил на против таквиот отворено да ја содржи принудата да се биде атеист, ако не и антитеист. Веронауката во училиштето е државна гаранција направото на вероисповед.

Природното право на родителите да ги воспитуваат своите деца не смее да биде суспендирано од никаков образовен систем. Од тоа право произлегува должноста и одговорноста на родителите да своите деца ги слободно воспитуваат во духот на својата вероисповед, за која се цврсто убедени дека е вистинска и дека носи спасение.

Знаеме дека образованието има социјална функција. Еден аспект на таа функција денес е многу важен, а тоа е интеграција на заедницата.

Адекватното верско образование и растот на верската култура воопшто би влијаела на зголемување на демократската култура и толеранција. Толеранцијата е трпеливост и внимание кон религиозните, политичките и воопшто уверувања на другите и различните луѓе. Ако не порано, во училиштата мора да седиме еден до друг и да се учиме на толерантната и дијалогската комуникација. Проблемот на дијалогот, па и на меѓурелигиозниот, не е во тоа да ние треба да се откажеме од сите наши уверувања и вредности за кои наивно претпоставуваме дека наводно се пречка за дијалог; напротив: своите уверувања и вредности треба да ги вклучиме во дијалогот за да тие не би биле механичка средба на гледиштето и бесплодна размена на информации. Не е можно да се откажеме од сопствените вредности и уверувања за да можеме да ги почитуваме туѓите вредности и уверувања. Компромисот не е во одрекување од себе си, туку во признавање дека и другите имаат право. Тоа го знаеме најдобро кога се држиме за своите права. Едно од нив е и правото на веронаука.

Во однос на прашањето: Зошто задолжителен предмет? Сметам дека од се што е претходно произнесено се потврдува потребата да единствено ако веронауката се воведо како задолжителен предмет ќе можат да се остваруваат сите цели кои ги предвидуваат програмските определби за религиозни образовани ученици што не значи дека со тоа се наметнува веронауката како притисок за стекнување членство на Црквата. Во тој прилог ќе го наведем и следниот пример на човек кој учел веронаука како задолжителен предмет:

До својата четиринаесетта година учев веронаука. Имав многу добри вероучители. Не беа мантијаши, туку цивили. Можам да речам дека ниту помогнаа ниту пак одмогнаа на моето религиозно определување. Но од нив многу битни работи научив. Верски сам се определив. Не би сакал сега за тоа како. Во прашање е интимна свера чија содржина не би ја репродуцирал во волкав тираж. Сето ова ви го раскажав за да можам слободно да го произнесам нималку оригиналното мислење дека црквата треба да биде одвоена од училиштето, со тоа што со уставот е одвоена од државата. Мислење ни малку оригинално, но припаѓа на цивилното општество. Од друга страна, сметам дека е необично битно да се знае многу повеќе за христијанството отколку што кај нас се учи во рамките на историјата. Не е можно да се разбере многу без познавање на Светото Писмо. На пример да се разбере европското сликарство и вајарство без познавање на Новиот и Стариот Завет „Божествената комедија“, како Достоевски, како Његошовата „Лучу микро црквена архитектура и многу друго.

За жал тешко е да се разберат и верските војни, од крсташките до современите војни помеѓу припадниците на народи од различна религија, без познавање на верските догми, верата како таква не е непосреден причинител на војните помеѓу народи кои се разликуваат по вера, виновник, сепак не е случајно што и денес судирите се на простори каде што религиите се различни, Ирска, Блискиот Исток, Косово, Кипар, Индонезија...

Сметам дека покрај овој пример не е потребно друго образложение за насушната потреба од религиозно воспитание како задолжителен предмет.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Dedić Đ, Odbrana poglavja školske i porodične pedagogije, Vranje, 1996, str. 266-267.
- [2] Годишен зборник на Богословскиот факултет „Св. Климент Охридски“, Скопје, 1998, бр. 1, стр.
- [3] Годишен зборник на Богословскиот факултет „Св. Климент Охридски“, Скопје, 1998, бр. 4, стр.
- [4] Годишен зборник на Богословскиот факултет „Св. Климент Охридски“, Скопје, 1998, бр. 1, стр.
- [5] Годишен зборник на Богословскиот факултет „Св. Климент Охридски“, Скопје, книга 4, 1998, стр.75
- [6] Член 174 е идентичен со членот 46 на Уставот од 1963
- [7] Ова писмо е објавено во сите наши дневни и неделни весници и списанија: во „Дневник“ на 10.01.1998; „Вечер“, „Нова Македонија“ и други.
- [8] САС (писмо бр. 35 од 06.03.1996 година до Собранието) официјално има побарано „воведување ВЕРОНАУКА во основното и средното образование“.
- [9] Службен весник на РМ, бр.44/95)
- [10] www.cacanskiglas.so.yu/arhiva/26_01_2001/obrazovanje.htm
- [11] Темков Кирил, Етика, Скопје, стр.27
- [12] Vukasovic, Moralne kvalitete nasih ucenika, Izdavacki zavod Jugoslovenske akademije, Zagreb, 1977, 10-14 strana.
- [13] Вујаклија, М., Лексикон страних речи и израза, Просвета Београд, 1974. Стр.585

